

Ilisimatusaat

Forsknings- og udviklingsprojekter
ved Ilisimatusarfik

REDAKTØR

FLEMMING A J NIELSEN

OVERSÆTTER ENGELSK

PER ARNFJORD

OVERSÆTTER GRØNLANDSK

SVEND MØLLER

GRAFIKER

JETTE BRANDT

KORREKTUR

MARIIA SIMONSEN og JEPPE HOFMAN

Kultur

- 3 Grønlands teaterhistorie gennem 200 år: 1820-2020 Birgit Kleist Pedersen
- 6 Grønlandske unge som influencers – taking Nuuk City to the world Rosannguaq Rossen
- 8 De første ti år med landsdækkende tv i Grønland Aviaq Fleischer
- 10 Teologiens verden i Vesten Aage Rydstrøm-Poulsen
- 12 Giv os i dag vor daglige sæl – om den grønlandske version af Fader Vor Flemming A. J. Nielsen

Samfund

- 15 Selvstyre, paradiplomati og uddannelse i Arktis Maria Ackrén
- 17 At være anbragt på døgninstitution Bonnie Jensen
- 19 Udenrigsnyheder i Grønland Signe Ravn-Højgaard

Skole

- 19 Særligt meningsfulde naturvidenskabelige undervisningsaktiviteter Lars Demant-Poort
- 23 Fjernundervisning i en østgrønlandsk bygdeskole Anders Øgaard
- 25 “Man bliver glad af at lære” Lars Demant-Poort og Louise Pindstrup Andersen

Sundhed

- 28 Udearealer ved ældreboliger i Sisimiut Kamilla Nørtoft, Lise Hounsgaard og Tenna Jensen
- 31 Skikke som kan støtte de fødende i Grønland Ruth Montgomery-Andersen
- 34 Perspektiver på livet som gammel i Nuuk Tine Aagaard

Birgit Kleist Pedersen,
afdelingsleder,
Afdeling for Sprog, Littera-
tur og Medier. bipe@uni.gl

Grønlands teaterhistorie gennem 200 år: 1820-2020

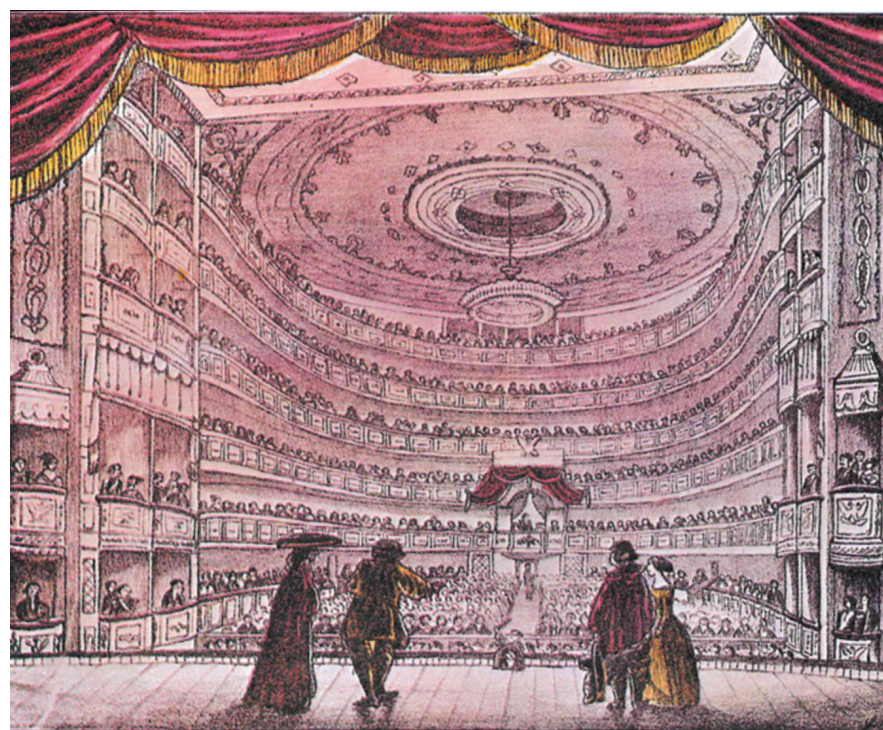
Birgit Kleist Pedersen

Teatret kom til Grønland i 1819-20 da Peder Kragh, missionær ved Aasiaat, oversatte Bernhard Severin Ingemanns bibeldrama *Røsten i Ørkenen*, der handler om Johannes Døberen. Stoffet var kendt af grønlænderne fra Det Nye Testamente, og det håndskrevne manuskript blev flittigt cirkuleret ”deels til Gjennemlæsning deels til Afskrivning, da alle fandt stor Behag i den, og aldrig kunde blive kjede af at læse eller høre den”, som Peder Kragh noterede i sin dagbog. Først i 1874 lykkedes det ham at få trykt sit manuskript.

To år forinden, 28. oktober 1872, blev de grønlandske læsere af den landsdækkende avis, *Atuagagdliutit*, der blev etableret i 1861, for første gang introduceret til et litografi, der forestillede en europæisk teatersal.

Billedteksten lyder i oversættelse: ”Inde i det store tilskuerssted [teatret] set fra udklædningsstedet [scenen]. De forreste er de udklædte, de bagerste er

en masse mennesker, der ser på.” Med de forudsætninger, datidens grønlandske læsere havde, må det have været svært at forstå de mange detaljer i billedet.

issiginnaartitsissutit marluk, om overgangstiden til kristendommens indførelse.

I den tidligste fase af grønlandsk teaterhistorie, helt frem til 1930’erne, var det danskere i Grønland der dominerede det grønlandske teater med forestillinger, der var hentet fra eller inspireret af europæiske skuespil og græske tragedier. Derefter udvikledes flere lokale skuespilgenrer, herunder politisk eller samfundskritisk teater. Den nordgrønlandske præst, Karl Heilmann (1893-1958), udgav i 1936 to originale tre-aktere, *Isiginnaartitsissutit marluk*, om overgangstiden til kristendommens indførelse.

I 1934 skrev kateket og forfatter Pavia Petersen (1904-1943), studiekammerat og livslang ven til Hans Lyng, et socialrealistisk, samfundskritisk samtidsdrama ud fra en personlig kristen optik, *Ikinngutigiiit* (”Vennerne”, dansk version 1938 trykt 1958), der i manuskriptets ”Førspil” (1938) meget interessant karakteriserer drama, tragedie, komedie og teater med tak skyldig til oldtidens græske teater. Dramaet giver retningslinjer for hvordan man skal forholde sig

til livets store spørgsmål: ”Dramaer gavner, hjælper Folkenes Levesæt”, mens tragedien defineres som det, der ”breder ud de gribende Hændelser” og komedie er det, ”der afslører det latterlige i Sædvaner”. Teateret er ”af Vigtighed for Mennesker” og sigter ikke efter ”Fornøjelse alene”, men ”søger som Saltet at sætte god Smag”.

I denne periode var Hans Lynge (1906-1988) den væsentligste bidrager til den grønlandske scenekunst, fra manuskript til det færdige resultat på scenen, herunder instruktion, kostumer, kulisser og sceneeffekter.

I kraft af sit samarbejde med den grønlandske amatørteaterforening Nuummi Aliikkusersuisartut Isiginnaartitsisartullu Peqatigiiffiat (NAIP: ”Foreningen af entertainere og skuespillere i Nuuk”) og dramaundervisning ved Knud Rasmussens Højskole, har Hans Lynge haft stor indflydelse på

amatørteaterscenen. Han arbejdede også tæt sammen med både Tuukkaq Teatret og Silamiut Teatret helt frem til sin død i 1988, og blev dermed også en væsentlig del af den professionelle scene.

I 1975 blev Tuukkaq Teatret grundlagt i Danmark. Formålet var at uddanne grønlandske skuespillere og opføre forestillinger om emner hentet fra grønlandsk kultur. Dermed begyndte en professionalisering af den grønlandske scenekunst og en drejning fra det traditionelle ordteater hen imod kropsteater.

Der skete en fornyelse af form og indhold med krop, dans, sang og masker som de væsentligste udtryksmidler med mindre fokus på det talte ord.

Opløsning af grænserne mellem sal og publikum og mellem scene og skuespillere er også en del af denne periodes karakteristiske træk, som blev videreført af Silamiut Teatret i Nuuk fra 1984.

Sideløbende med kropsteateret producerede Silamiut også ordteater, dels baseret på originalt grønlandsk materiale, dels baseret på værker udefra samt musikalske produktioner.

Det gjaldt for eksempel udstyrsstykket *Qasapip ullua kingulleq* ("Qasapis sidste dag") baseret på Villads Villadsens digt (1965) om nordboernes undergang, som var det første "nationalstykke" skabt i Grønland, forstået som en af de store fortællinger om os selv.

Nunatta Isiginnaartitsisarfia ("Vort Lands Teater").

Siden da har scenekunsten udviklet sig videre med alt fra ordteater til kropsteater for voksne og for børn, både gennem nationalteaterets egne produktioner og gennem gæsteforestillinger.

En fjerde fase i grønlandsk teaterhistorie blev indvarslet i 2011, da Grønland fik en teaterlov og et nationalteater blev etableret,

Der findes indtil videre ingen samlet fremstilling af den grønlandske teaterhistorie. Det er derfor tanken at udarbejde en sådan bog, der skal dække perioden 1820-2020, og dermed beskrive en vigtig del af den grønlandske kulturhistorie og dens betydning for samfundet.

Her kan du læse mere
Birgit Kleist Pedersen:
"Hans Lyngé – en passionate amateur i
tilblivelsen af den grønlandske teaterscene",
under udgivelse i Peripeti – tidsskrift for dramaturgiske studier

Rosannguaq Rossen,
adjunkt med ph.d.-forløb,
Afdeling for Sprog, Litteratur
og Medier.
roro@uni.gl

Grønlandske unge som influencers – *taking Nuuk City to the world*

Rosannguaq Rossen

Jeg arbejder på et ph.d.-projekt om nation branding i Grønland set gennem mode. Som et led i dette projekt har jeg set på unge grønlænderes brug af mode i de sociale medier til at markedsføre dem selv som rollemodeller og influencers, og ikke mindst til at markedsføre et tøjmærke.

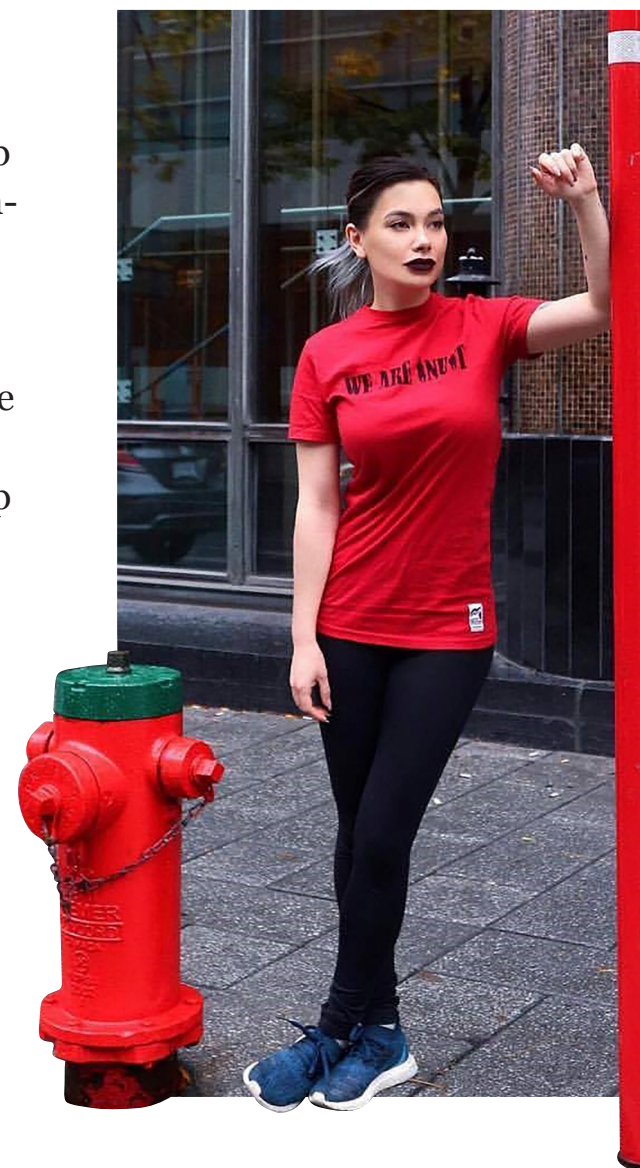
Fra midten af 1970'erne blev grønlandsk kunst, musik og mode brugt i en ny politisk opvågning, især blandt de grønlandske unge i Grønland og Danmark. De grønlandske kulturelle symboler, det vil sige ting og tøj som mange særligt forbinder med Grønland, blev brugt som politiske symboler i kampen for at opnå hjemmestyre i 1979.

Denne tendens eksploderede igen omkring 2009, året for indførelsen af det grønlandske selvstyre. Den grønlandske mode blev nu også brugt til international markedsføring af Grønland, dels for at bekæmpe fordomme om grønlændere ved hjælp af kendte grøn-

lændere og danskere, dels for at udbrede kendskab til modetøjet, der nu også for første gang blev kommercialiseret og masseproduceret fra grønlandske designere i Danmark og senere i Grønland.

Men nogle af de unge grønlændere så ud til at blive trætte af at se på de kulturelle symboler i moden, samtidig med at nationalismen igen blomstrede op i medierne. Det fik i 2016 to unge mænd fra Nuuk til at etablere et nyt tøjmærke, Bolt Lamar (www.boltlamar.com) der skilte sig ud ved ikke at bruge de grønlandske kulturelle symboler, i stedet fusionerede to internationale berømthedsnavne, sprinteren Usain Bolts og rapperen Kendrick Lamars, som et mod-svar til tendensen til kun at ville gå i mode-tøj med de grønlandske kulturelle symboler.

Det nye brand udkom fire år efter at det populære mærke fra Nuuk, Inuit Quality Clothes of Green-

land (www.inuitquality.gl) blev til som et af de få grønlandske mærker der "bor" i Grønland.

De grønlandske mærker er populære og bliver brugt til at markedsføre sig selv, nationen og selve brandet i de sociale medier, som de grønlandske influencers

*Makeupartisten og
Youtuberen
Natascha Pedersen
har 120.000 følgere på
Instagram.
Her er hun i Toronto.*

gør på for eksempel Facebook og Instagram, hvor der er gode muligheder for at nå ud til de potentielle kunder i hele verden.

Den globale verden er kun et klik væk for de ca. 37.000 Facebook-brugere i Grønland. Med over 11.000 følgere på Facebook tog Michaela og Mala on Worldtour grønlænderne med storm. Venneparret rejste jorden rundt og uploadede billeder, film og livevideoer på Facebook, som deres følgere morede sig med, når de fulgte med i deres sjove hverdagsoplevelser.

Men hvad er influencers, og hvem er de? De såkaldte influencers når hver dag ud til flere tusinde følgere på de sociale medier. På den måde kan de påvirke et stort antal brugere af sociale medier.

Grønlandske influencers, som makeupartisten Natascha Pedersen (26 år), OL-freestyleskiløberen

Laila Friis-Salling (32 år) og venneparret der rejste jorden rundt, Michaela Eliassen (25 år) og Mala Johnsen (26 år), har alle flere tusinde følgere på de sociale medier, og kan derfor markedsføre den grønlandske mode, men også være rollemodeller for de andre unge grønlændere der endnu ikke har bevæget sig ud i verden. De fire unge har det til fælles at de alle rejser ud i verden for at følge deres drømme. Moden bliver nu også brugt som et budskab om at der er en verden uden for Grønland og Danmark.

Moden har altid været en erklæring med forskellige budskaber om f.eks. hvor en nation eller et samfund er på vej hen. Bevæger vi os mod en politisk æra?

Hvordan er den politiske tone i et land?

Er der noget samfundet frygter eller bevæger sig hen imod? Moden afspejler alt hvad der er i den grønlandske kultur.

M&M on Worldtour. De to venner Michaela og Mala havde 11.500 følgere på Facebook, der fulgte med i deres rejse jorden rundt. Her er det Michaela Eliassen med Bolt Lamar-kasketten på i Sydamerika.

Aviaq Fleischer,
adjunkt med ph.d.-forløb,
Afdeling for Sprog, Litteratur
og Medier.
avfl@uni.gl

De første ti år med landsdækkende tv i Grønland

Aviaq Fleischer

Jeg forsker i de første ti år med egenproducerede fjernsynsudsendelser fra Kalaallit Nunaata Radioa (KNR). Transmission af tv fra vores nationale radio-station begyndte 1. november 1982 kl. 19.30.

Der var endnu ikke etableret radiokæde for hele kysten, så i første omgang var det kun 15 byer og bygder der kunne kigge med, fra Ilulissat i nord til Nanortalik i syd. I den første direkte udsendelse af en times varighed bød radiofonichef Peter Frederik Rosing velkommen sammen med landsstyreformand Jonathan Motzfeldt, programredaktør Søren Bach og formanden for fællesforeningen af lokale tv-foreninger, Mogens Bloch Poulsen.

Når man går på skattejagt i et arkiv, ved man ikke altid, hvor meget der er at finde, men heldigvis er denne allerførste udsendelse bevaret. Vi får at vide, at det er tre års arbejde, der kulminerer, da KNR også bliver en tv-station.

Det betyder dog ikke, at man i Grønland ikke havde fjernsyn før 1982. Mange havde for længst anskaffet fjernsynsapparater og videomaskiner, så de kunne se udsendelser og film fra lokale tv-foreninger. Tv kom til Grønland allerede i 1966, og tv-foreningerne stod for i gennemsnit 3-5 timers daglige udsendelser, bortset fra én ugentlig tv-fri dag.

I 1971 var der 15 velfungerende tv-foreninger, og i 1982 var antallet vokset til 25. Gamle programoversigter viser hvor meget egenproduktion der er blevet lavet i grønlandsk tv. Man kan ikke vide om de gamle udsendelser stadig findes, for meget af KNR's materiale der gemmer på kulturarven, ligger i kasser på støvede hylder, hvor mug og skimmelsvamp truer.

KNR's direktør Karl-Henrik Simonsen fortæller, at man ligger inde med bånd svarende til 10-15 årsværk, der venter på at blive digitaliseret og arkiveret ordentligt. Når jeg sammen med KNR's arkivmedarbejder

har søgt efter de gamle programmer, har vi kun kunnet finde en fjerdedel af dem i KNR's søgedatabase. Alligevel er det lykkedes at fylde en stor harddisk på 4 terabyte med nostalgi og ny viden om det kulturelle liv i 1980'ernes Grønland.

Her er nogle eksempler fra årene 1983 og 1984:
De ældres første konference i Sisimiut (maj 1983; 73, 60 og 51½ minutter). I tre udsendelser diskuterer en gruppe ældre emner som alkohol, fællesskab i samfundet, det at være grønlander, fremtid og kultur.

Qaamarujuk 1930 (dec. 1983; 37 minutter). Jørgen Fleischer fortæller om Qaamarujuk, et sted ved indlandsisen tæt på Ukkusissat, som en ekspedition under ledelse af den tyske geolog Alfred Wegener besøgte i 1930, da Jørgen Fleischer var barn. Han fortæller om sine oplevelser med disse forskere der ankom med skibe og masser af udstyr og også islandske heste.

Aataalia (dec. 1983; 32½ minutter). Jørgen Møller, kaldet Aataalia, født ved Maniitsoq i en bygd, som senere blev nedlagt, fortæller om forskellige lokaliteter omkring Maniitsoq, og præsenteres af forskellige personer, der kender ham.

Trommedansen i nord (okt. 1984; 42½ minutter). En gruppe trommedansere fra Thule og omegn, bl. a. Sofie Eipe, Qaaqutsiaq, Aviorut, Taatsianguaraatsiaq, Qaerngaaq, Atanga Qaerngaaq, Qisunnguaq, Kristiansen og Aajaku Miteq viser deres kunst og

Sofie Eipe

forklarer hvordan trommen bygges, hvad de enkelte dele af trommen kaldes og hvordan man udfører en trommedans.

250 år med danskere i Christianshåb (aug. 1984; 25 minutter). 250-års dagen for Poul Egedes første gudstjeneste i Illukut ved Qasigiannuguit den 25. juli 1734 blev markeret med en udsendelse, der også præsenterer byen Qasigiannuguits grundlæggelse og udvikling.

Åbningen af lufthavnen i Ilulissat (sept. 1984; 23½ minutter). Om Ilulissats nye lufthavn og Hotel Arctic, der begge blev indviet i oktober 1984.

Suna tamarmi killiffissalik ("Alting har en grænse"; jan. 1984; 56½ minutter). Siiva Langes novelle *Sooq-una taamaattut?* ("Hvorfor er de sådan?") blev opført som tv-spil i januar 1984.

Kulturudsendelserne behandler mange andre emner og blev produceret af KNR, Nuuk TV, Qaqortoq TV, Qasigiannuguit TV, Sisimiut TV og andre lokale tv-foreninger.

Tv-udsendelser kan give os et godt indblik i historien og vække vores interesse og inspiration for noget vi måske ikke ellers havde tænkt at undersøge. Tv er sofa-formidling – verden på et sølvfad.

Litteratur

Pedersen, B. (2003). Filmens indtog i Grønland. Kosmorama, s. 8-9.

Rygaard, J. (2004). En tv-historie.

I B. Jacobsen, B. K. Pedersen, K. Langgård, & J. Rygaard, Grønlænder og global (s. 167). Nuuk: Ilisimatusarfik.

Aage Rydstrom-Poulsen,
instituttleder, Institut for
Kultur, Sprog & Historie.
aarp@uni.gl

Teologiens verden i Vesten

Aage Rydstrom-Poulsen

Min forskning handler om forståelsen af kristendommen i vores vestlige verden sådan som den fandt sine vigtigste udtryk, da Vesten vågnede op til intellektuel dåd og skabte universiteterne omkring år 1200. Det er længe siden, men universiteter findes i dag over hele kloden. De repræsenterer et samfunds mest ambitiøse forskning og undervisning.

Det startede i Paris og Bologna, som organiserede sammenslutninger af lærere og studerende – i Paris med teologien som det vigtigste fag, i Bologna med jura.

Teologien handler jo om intet mindre end meningen med livet, menneskesynet og gudsbilledet, og store tænkere, først og fremmest i Frankrig i det 12. århundrede, har fascineret mange gennem århundrederne. Det gælder for eksempel ham, som har gennemtænkt kristendommen i den protestantiske udgave, som vi har levet med i Grønland nu i næsten 300 år og i

Martin Luther (1483-1546), professor ved Wittenbergs Universitet.

størstedelen af den nordvestlige civilisation i dag, nemlig den tyske Martin Luther, som levede for 500 år siden.

De store teologer i det 12. århundrede gennemtænkte kristendommen og fandt frem til en række store begreber, som vi bruger den dag i dag, men de var naturligvis også forskellige og diskuteret indbyrdes. Nogle af dem var mystisk anlagte, nogle af dem var mere filosofiske.

De mystisk orienterede teologer var optaget af, hvordan man kan forstå det guddommelige gennem personlig erfaring, mens de filosofiske teologer var mere

optaget af at forstå det guddommelige ved hjælp af rationel tænkning. De var dog ikke så forskellige endda, og de kom i vid udstrækning til de samme resultater.

Det er ikke så overraskende, da de alle som en selvfølge byggede deres forståelse af kristendommen på Bibelen. Og de var alle inspirerede af de store teologer fra de første århundreder i kristendommens historie, dem vi kalder kirkefædrene.

Den, der fik størst indflydelse på den vestlige verdens forståelse af kristendommen, var en biskop i Nordafrika i det 5. århundrede, Augustin. Det er fra denne tradition, at vi i vores nordvestlige verdens teologi generelt har arvet et fokus på nådesbegrebet i gudsbilledet. Det indebærer et fokus på kristendommen som åndelig befrielse fra alt livsnedbrydende, og dermed selvfølgelig afhængighed af denne guddommelige befrielse.

Og det er fra denne tradition, og det gælder især betydelige teologer fra det 12. århundrede, at vi har fået overleveret en forståelse af det guddommelige som en menneskelig realitet. ”Gud er kærlighed”, står der i Bibelen (1. Johannesbrev 4,16).

Det 12. århundrede kan kaldes kærlighedens århundrede, fordi både digtere og teologer var så fascinerede af dette altomfattende og forvandlende fænomen. Her så man en åbenbaring af selve det guddommelige.

Det blev derfor den menneskelige kærlighed, der førte til ideen om den åndelige forening mellem Gud og menneskesjælen, ligesom den forklarede det treenige gudsbillede som en enhed af personer.

*Peter Lombardenen (ca. 1100-1160),
biskop over Paris.*

biskop Peter Lombarden og kanniken Richard af Saint-Victor, alle fra det 12. århundredes Frankrig.

Min forskning i denne tradition har ført til ph.d.-graden i teologi ved Københavns Universitet (1993) og doktordisputatsen ved samme universitet *The Gracious God – Gratia in Augustine and the Twelfth-Century* (Akademisk Forlag, 2002), en række artikler i internationale tidsskrifter og bidrag til bøger,

Det gælder på forskellig måde tænkere som cisterciensermunken Vilhelm af Saint-Thierry, abbed Bernhard af Clairvaux,

og papers ved kongresser om middelalderstudier i Europa og USA.

Senest udkommer et kapitel i en bog i serien ”Brill’s Companion to the Christian Tradition” (Leiden / Boston) i 2019, og et paper er på programmet for International Congress on Medieval Studies (Western Michigan University) samme år.

Flemming A. J. Nielsen,
lektor, Afdeling for Teologi.
fjni@uni.gl

Giv os i dag vor daglige sæl – om den grønlandske version af Fader Vor

Flemming A. J. Nielsen

Et rygte siger, at dengang Hans Egede kom til Grønland i 1721, vidste grønlænderne ikke hvad brød var. Da den norske missionær skulle oversætte den urgamle kristne bøn Fader Vor til grønlandsk, fik han derfor problemer da han nåede til sætningen ”Giv os i dag vort daglige brød”. Rygtet siger, at han derfor valgte at udskifte ”brød” med ”sæl”:
”Giv os i dag vor daglige sæl”.

En kollega i Tyskland fortalte mig for nylig, at dette rygte, at Hans Egede skulle have introduceret en sæl i bønnen Fader Vor, kan læses i mange tyske skolebøger. Mens jeg skriver disse linjer kan man også finde oplysningen i både den engelske og den tyske version af artiklen om Hans Egede på Wikipedia, og en stor tysk tv-station fortæller samme historie i denne artikel på tv-stationens hjemmeside: <https://www1.wdr.de/stichtag/stichtag-missionar-egede-groenland-100.html>. Men rygtet har intet på sig.

Brød er en klassisk bibelsk synekdoke. En synekdoke er en udtryksmåde, hvor man lader en del af noget repræsentere helheden. I stedet for ”20 kr. pr. person” kan man finde på at sige ”20 kr. pr. næse”, og lade næsen repræsentere hele personen. I Bibelen møder man ofte ordet ”brød” i betydningen ”mad”. Når vi i Fader Vor beder ”Giv os i dag vort daglige brød” menes heller ikke bare brød, men livsnødenheder i almindelighed.

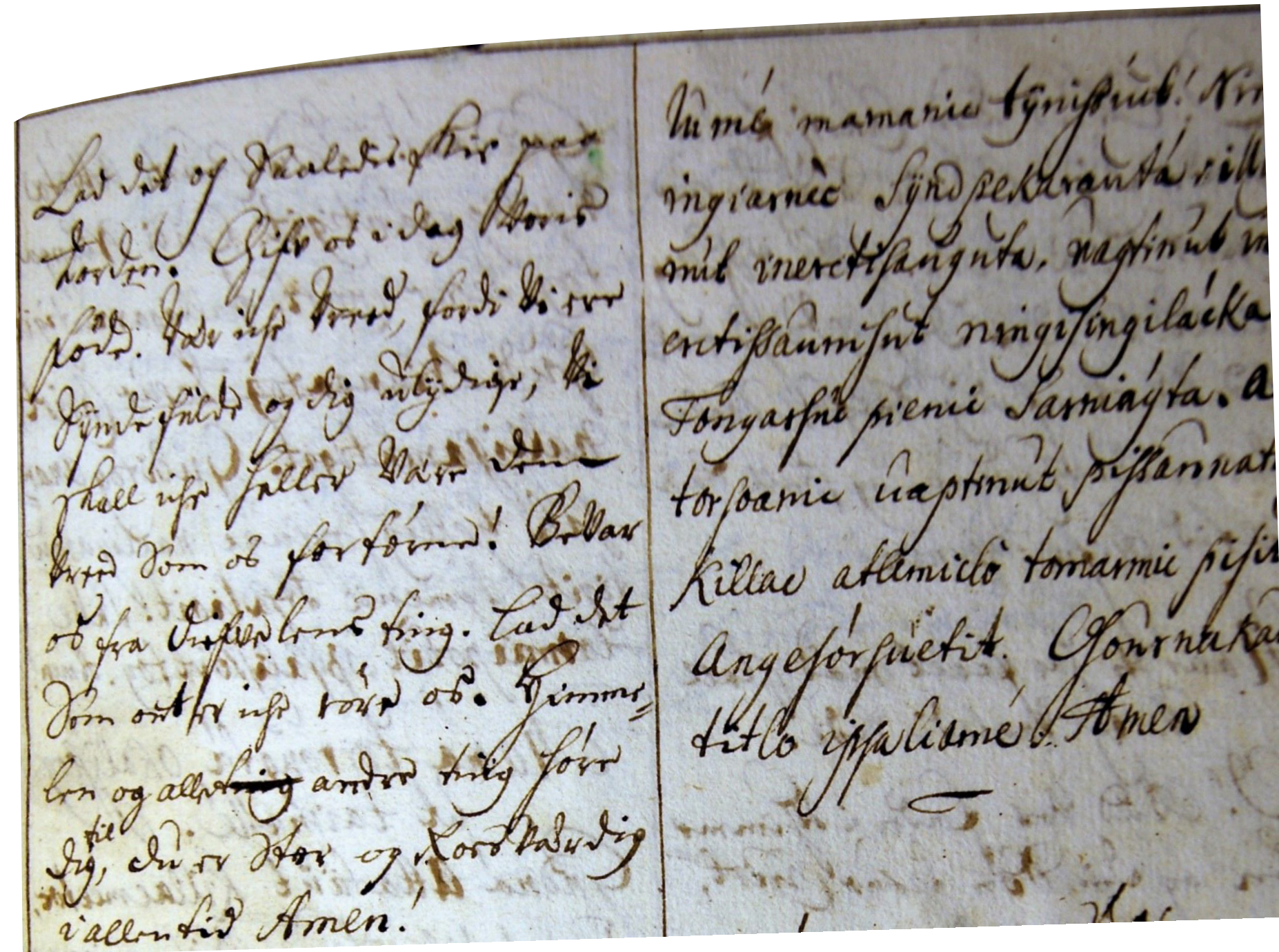
Det vidste Hans Egede naturligvis, så i første omgang forsøgte han sig med ordet ”mamaq” men det var ikke helt godt, for det betyder ikke ”mad”, som Hans

Hans Egedes første forsøg på at oversætte Fader Vor findes i et dobbeltsproget manuskript fra 1724. I venstre spalte ses den danske tekst, i højre spalte den grønlandske oversættelse. Rigsarkivet.

Egede troede, men "hvor lækkert!" Hans Egede var lovligt undskyldt, for dette første forsøg stammer fra 1724, hvor han kun havde været i landet i tre år. Og han har sikkert ofte hørt nogen sige "mamaq!" Det varede ikke længe før han fandt frem til ordet "neqissat", "fødevarer".

Da Hans Egedes søn Poul Egede udgav de fire evangelier på tryk i 1744, brugte han ordet "timiusaq" i sin gengivelse af Fader Vor." Dette ord blev allerede nedskrevet af Hans Egede i 1725 og er et ord dannet af grønlænderne som en forklaring på, hvordan brød ser ud. De gamle ordbøger tyder på at man dengang kunne bruge ordet "timia" i betydningen "knoglemarven" eller, som Samuel Kleinschmidt skrev i sin ordbog (1871), "den indre, porøse Deel af Been eller Horn". "Timiusaq" betyder derfor oprindeligt "det som ligner knoglemarv". I dag bruges dette ord i det kirkelige sprog i betydningen "oblat" og i Nordgrønland i betydningen "skibskiks".

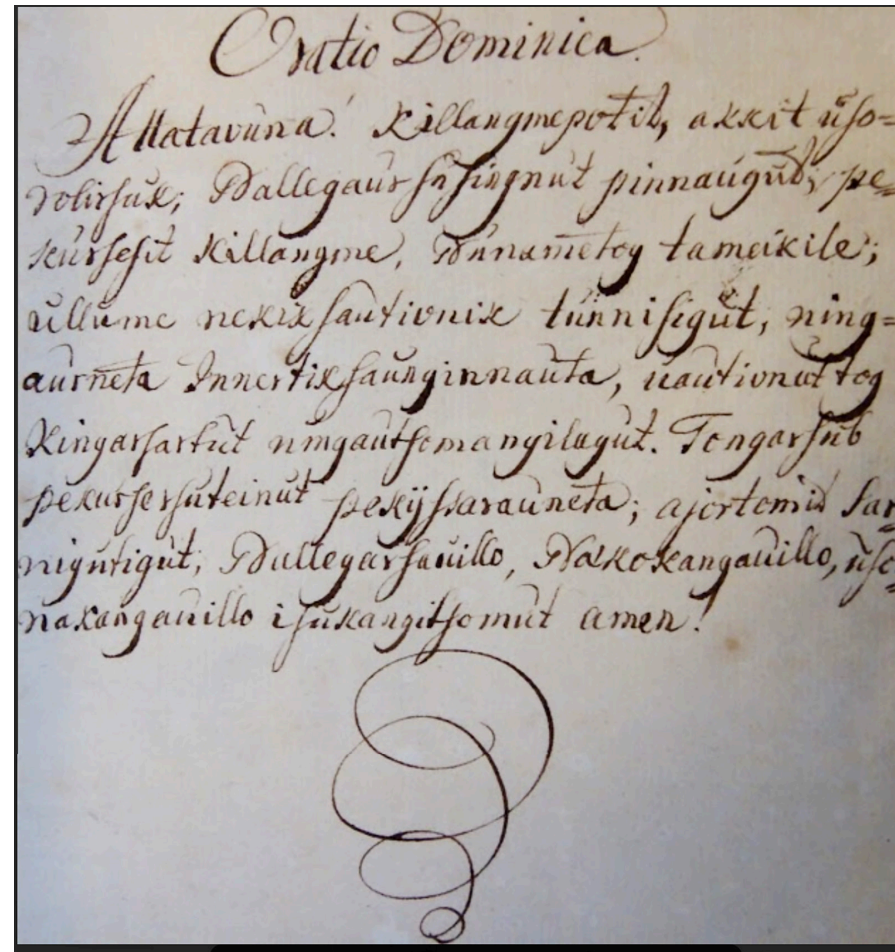

Fra Hans Egedes oversættelse af Fader Vor (1724). Øverst i højre spalte ses ordet "mamanic", en umulig bøjningsform af "mamaq".

Den herrnhutiske menighed, som var i Grønland 1733-1900, havde deres eget bud på sætningen ”Giv os i dag vort daglige brød”. De fandt på udtrykket ”pissavut”, ”det der tilkommer os”, første gang i en salmebog fra 1754.

Ordet blev med det samme overtaget af den dansk-norske statsmission, og det blev stående i de fleste grønlandske versioner af Fader Vor, indtil Samuel Kleinschmidt (1814-1886) skrev ”inuutissat”, ”levnedsmidler”. Dette ord ses tidligst på tryk i det grønlandske kirkeritual fra 1888, men et notat med Fader Vor i Kleinschmidts karakteristiske håndskrift er bevaret, og af dette notat fremgår, at han har diskuteret med sine grønlandske seminarieelever hvordan man bedst kunne oversætte Fader Vor.

I fællesskab er de nået frem til ordet ”inuutissat”, som i nutiden er ændret en smule til ”inuussutissat”, hvad der ikke gør den store forskel: ”inuussutissat-sinnik ullumi tunisigut”, ”giv os i dag vores livsfor-

Hans Egedes oversættelse af Fader Vor i et manuskript fra 1736. Ordet ”neqissatsinnik”, ”vores mad” ses i femte linje, stavet ”nekiksautivnik”. Det Kongelige Bibliotek.

nødenheder”. Ligesom i mange andre lande påvirkede og forandrede missionsindsatsen og bibeloversættelsesprojektet både kulturen og sproget i Grønland. Men hvor europæernes ankomst mange andre steder medførte omfattende død og ødelæggelse hvad angår

mennesker, kulturer og sprog, som det for eksempel skete på det amerikanske kontinent få timers sejlads fra Grønland, har vi i Grønland både den dansk-norske statsmission og den tysksprogede herrnhutermission at takke for at det grønlandske sprog i dag er fuldt levedygtigt og bruges på alle væsentlige områder af livet: ”På gaden, i skolen, i sengen, i kirken, i retten, i parlamentet og i regeringskontorerne”, som grønlandshistorikeren Thorkild Kjærgaard engang så malende har udtrykt det.

Her kan du læse mere:
Flemming A. J. Nielsen: ”Bibelen og det alimentære kulturmøde i Grønland”,
i: F. Damgaard og A. K. de Hemmer Gudme (red.):
Mad og drikke i bibelsk litteratur (Forum for Bibelsk Eksegese, 19),
Københavns Universitet og Forlaget Anis, 2015, s. 326-351
https://teol.ku.dk/abe/publikationer/forum_for_bibelsk_eksegese/f19/

Maria Ackrén,
lektor, Afdeling for Sam-
fundsvidenskab. maac@
uni.gl

Selvstyre, paradiplomati og uddannelse i Arktis

Maria Ackrén

Min seneste offentliggjorte forskning handler om selvstændighedsbevægelser, paradiplomati og uddannelse i den arktiske verden.

Sammen med Gestur Hovgaard har jeg sammenlignet løsrivelsesbevægelser i Grønland og på Færøerne, og undersøgt hvordan de har udviklet sig i tidens løb. Selv om løsrivelsesbevægelserne er startet på forskellige tidspunkter, skyldes de i høj grad påvirkning andre steder fra.

For begge landes vedkommende begyndte det i Danmark med veluddannede færøske og grønlandske aktører, som arbejdede under indtryk af internationale kulturelle og politiske bevægelser efter Anden Verdenskrig. I øsamfund som Færøerne og Grønland er det almindeligt, at de politiske strømninger svinger mellem løsrivelse og antiløsrivelse.

Læs mere:

Hovgaard, G. and M. Ackrén (2018). "Autonomy in Denmark:

Greenland and the Faroe Islands", pp. 69-76 in Diego Muro and Eckart Woertz (eds.): Secession and Counter-Secession. An International Relations Perspective. CIDOB: Barcelona Centre for International Affairs.

I et bidrag til online-projektet 50 Shades of Federalism overvejer jeg forskellige muligheder for hvordan vi kan forstå begrebet selvstyre i øsamfund, og jeg foreslår at vi også inddrager begrebet føderation, som er en sammenslutning af delstater med fælles regering og statsoverhoveder, som vi kender det fra for eksempel Tyskland, Canada og USA.

Er det mon muligt at kombinere definitioner af selvstyre i øsamfund med føderalisme? Hvordan kan vi finde en definition af autonomi eller selvstyre, som kan bruges generelt for alle autonome øer i verden?

Læs mere:

Ackrén, M. (2018a). 'Autonomous Island

Regions', 50 Shades of Federalism. Available at: <http://50shadesoffederalism.com/case-studies/autonomous-island-regions/>

Paradiplomati bedrives af lande og regioner, som ikke er selvstændige stater, men som forsøger at fremme deres egne interesser internationalt. Jeg har sammenlignet Færøerne, Grønland, Nunavut og Svalbard. Svalbard er norsk territorium, men mere end 40 lande har underskrevet en traktat der giver de pågældende lande visse rettigheder til at udnytte Svalbards naturressourcer.

Hvad angår Færøerne, Grønland og Nunavut har disse selvstyrende områder i de senere år engageret sig mere og mere internationalt gennem paradiplomatisk virksomhed.

Læs mere:

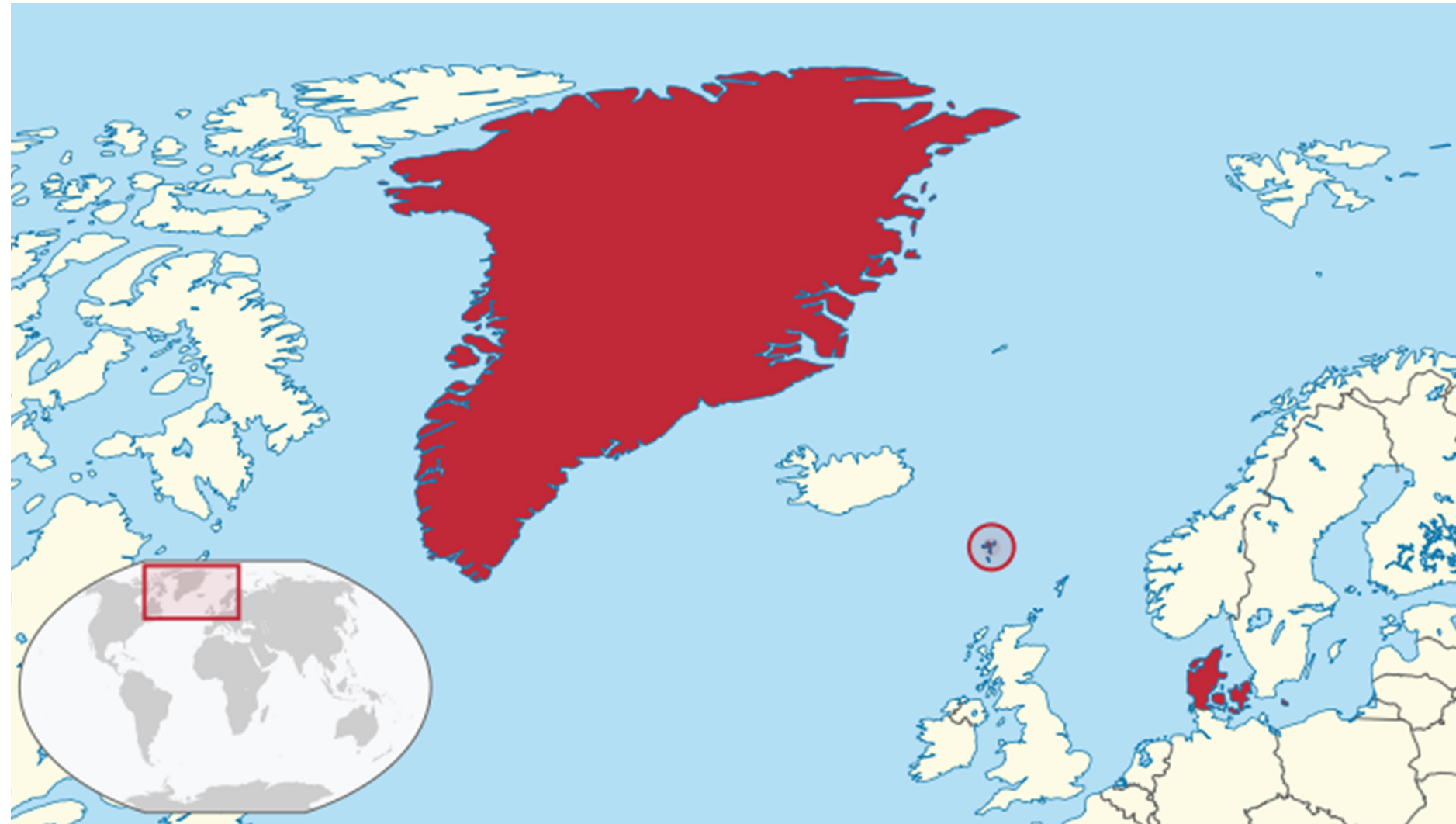
Ackrén, M. (2018b). 'Diplomacy and Paradiplomacy in the North Atlantic and the Arctic - A Comparative Approach'

in Matthias Finger and Lassi Heininen (eds.): The Global Arctic Handbook, Springer International Publishing. Chapter 14, pp. 235-249.

Sammen med Merete Watt Boolsen, Thierry Rodon og Fiona Walton har jeg givet en oversigt over uddannelsessituationen i Grønland og Nunavut.

I begge områder er uddannelse af afgørende betydning for hvordan man som samfund kan tilpasse sig forandringer. Videregående uddannelse bidrager i høj grad til regional og lokal kapacitetsopbygning, og der er en klar sammenhæng mellem videregående uddannelse og samfundsudviklingen.

Overalt i Arktis er der en tendens til at tænke ”circumpolart” og dermed samarbejde med andre arktiske områder. Inuits adgang til videnskøkonomien begrænses af mange forskellige faktorer.

Dette billede er licenseret under CC BY-SA.

Det betyder blandt andet at inuits egne kulturelle og sociale værdier må opprioriteres i uddannelses-systemerne.

Læs mere:

Ackrén, M., M. W. Boolsen, T. Rodon and F. Walton (2018). 'Educa-

tion'. Chapter 5, pp. 121-132 in Adaptation Actions for a Changing Arctic: Perspectives from the Baffin Bay/Davis Strait Region. Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP). Oslo: Norway.

Bonnie Jensen, ph.d.-studerende, Afdeling for Sociale Forhold.
boje@uni.gl

At være anbragt på døgninstitution

Bonnie Jensen

Hvordan er det at være anbragt på en døgninstitution, når man er barn eller ung i Grønland? Det er temaet for mit ph.d.-projekt, som jeg påbegyndte den 1. september 2017.

I dag er der i Grønland 22 døgninstitutioner for børn og unge fordelt over det meste af landet. Derudover var der i januar 2015 seks børn og unge anbragt i Danmark samt ca. 400 børn anbragt i plejefamilier.

Med en befolkning på ca. 57.000 mennesker, hvoraf knap 14.000 er børn og unge under 18 år, betyder det, at ca. 4,5% af alle børn og unge i Grønland bliver anbragt uden for hjemmet.

Hvis vi sammenligner med resten af rigsfællesskabet, er det kun ca. 1 % af børnene og de unge, der anbringes uden for hjemmet både på Færøerne og i Danmark.

Der er endnu ikke lavet en undersøgelse af hvad disse anbringelser betyder for det enkelte barn. Der findes rapporter og bøger om arbejdet på de enkelte institutioner, men der mangler en landsdækkende undersøgelse, der mere entydigt viser hvad der virker og hvad der ikke virker.

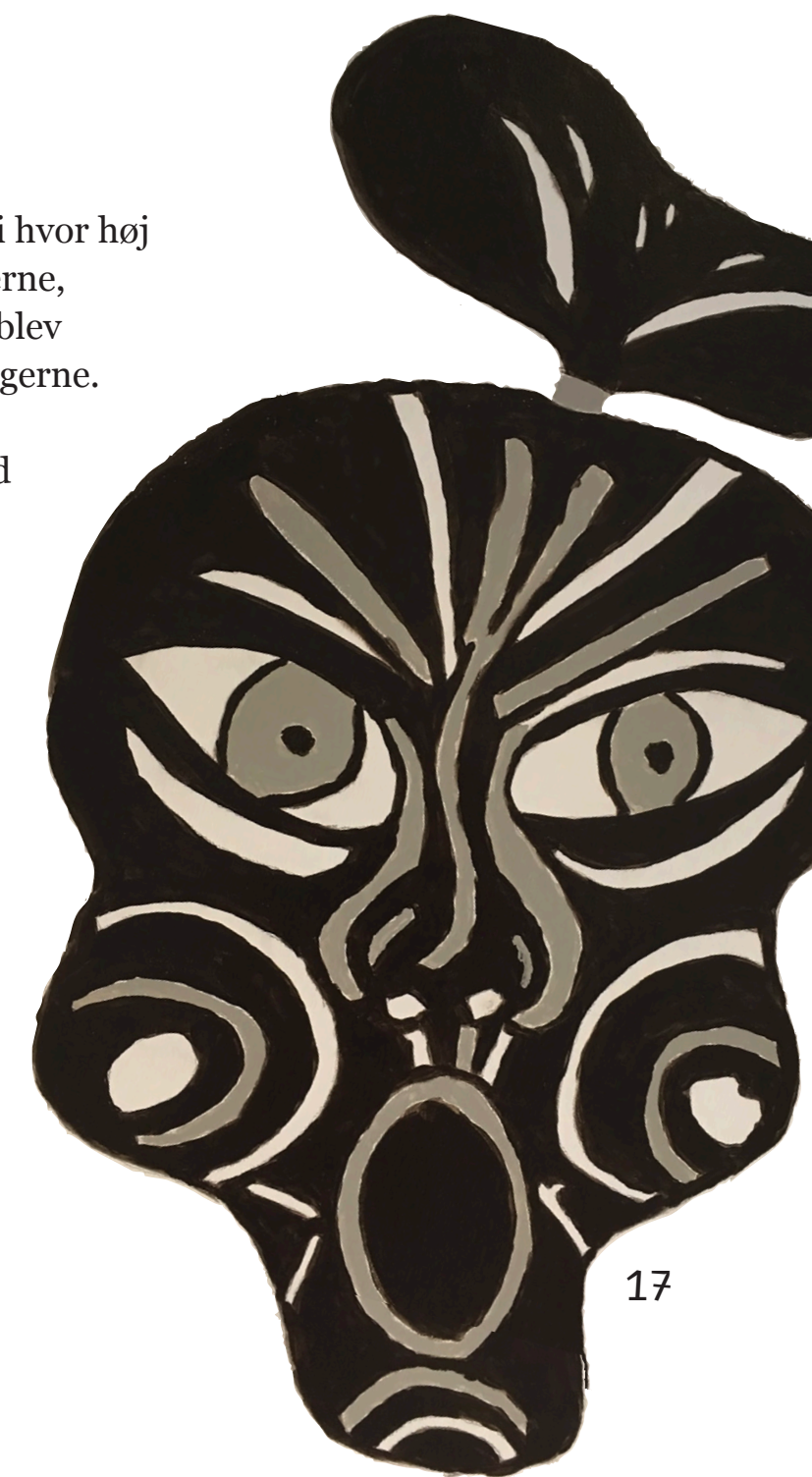
Jeg vil grundlæggende søge at afdække, hvordan anbringelserne på døgnområdet hidtil er blevet løst, og jeg vil forsøge at komme med forslag til hvordan det samfundsmæssigt bedst kan håndteres fremover.

Hvis vi vil forsøge at forstå hvordan det føles og opleves at være anbragt på en døgninstitution, må vi spørge dem der har prøvet det. Den bedste indsats, både inden for det sociale område og andre steder, opnås når den tilstrækkelige hjælp tilbydes i den tilstrækkelige kvalitet.

Kvaliteten af en indsats må måles på i hvor høj grad den har afhjulpet problematikkerne, og ikke mindst om den givne indsats blev oplevet som god og relevant af modtagerne.

FN's Børnekonvention, som Grønland tiltrådte i 1993, siger, at børn skal have lov til frit at udtrykke deres synspunkter, og disse synspunkter skal tillægges en passende vægt i overensstemmelse med barnets alder og modenhed.

De enkelte børn og unges særlige fortællinger kan da også bidrage til større viden om anbringelsesområdet og er derfor vigtige at få frem i lyset, men det kan også indebære personlige

omkostninger for deltagerne at dele deres historier med mig. Der er mange hensyn at tage når et sådant projekt skal gennemføres og formidles bagefter.

Derfor har jeg rådført mig med det Videnskabetiske Udvalg for Grønland, som har godkendt min projekt.

For at få et dækkende billede af børn og unges oplevelser, der kan vise noget om området som helhed, skal der interviewes rigtig mange anbragte børn og unge.

Jeg vil også tale med andre personer som har med sagen at gøre: Pædagogisk personale, forældre til anbragte børn og unge og voksne som tidligere har været anbragt på en døgninstitution. Jeg håber at lave interview med to piger og to drenge mellem 12 og 18 år fra hver af de 22 institutioner i Grønland.

Der vil dog altid være situationer, hvor det af den ene eller anden grund ikke kan lade sig gøre, måske fordi der ikke bor nogen i aldersgruppen, eller fordi det ikke er muligt at fremskaffe en samtykkeerklæring fra forældrene.

Der vil derfor også være interviews med yngre børn mens deres forældre er til stede. På mange institutioner har de unge mulighed for at blive boende efter de er fyldt 18 år, mens de gør en uddannelse færdig eller venter på at flytte tilbage til deres hjemby eller -bygd.

Disse unge, der stadig er anbragt, men i princippet også er voksne, og som stadig bor på institutionen, bliver også repræsenteret i undersøgelsen.

Interviewene på de forskellige institutioner er godt i gang, og her er specielt forstanderne særdeles vigtige samarbejdspartnere. Mange af dem har stor erfaring, og kender derfor anbringelsesområdet historie.

De bidrager villigt med deres viden og gør et stort stykke arbejde ved at skaffe samtykkeerklæringer fra forældrene og stille sig selv og institutionen til rådighed for projektet.

Projektet afsluttes med en afhandling i efteråret 2020.

Signe Ravn-Højgaard,
adjunkt med ph.d.-forløb,
Afdeling for Journalistik,
sirh@uni.gl

Udenrigsnyheder i Grønland

Signe Ravn-Højgaard

Billeder af et isoleret stammefolk på en indisk ø toner frem på fjernsynsskærmen. Speakeren fortæller på grønlandsk at stammefolket har dræbt en amerikansk missionær der forsøgte at trænge ind på deres ø. Der klippes videre til et mylder af indkøbsvogne og handlende i et amerikansk supermarked. Det er Black Friday i USA, fortæller studieværten, og går videre til et indslag om hvordan Black Friday bliver fejret i Nuuks butikker.

På halvandet minut har *Qanoroq* ført seerne gennem tv-dækningen af det sidste døgn nyheder fra verden uden for Grønland. Nyhederne er lavet af internationale pressebureauer; den grønlandske speak er lavet af KNR. Nyhederne har ingen grønlandsk vinkel eller bearbejdning.

Forskningsprojektet *Tusagassiuutit 2018* har blandt andet undersøgt udenrigsstoffet i de grønlandske nyhedsmedier. Undersøgelsen viste at størstedelen af

udenrigsnyhederne – som i denne udgave af *Qanoroq* – kommer fra internationale pressebureauer så som Associated Press, Ritzau og Reuters.

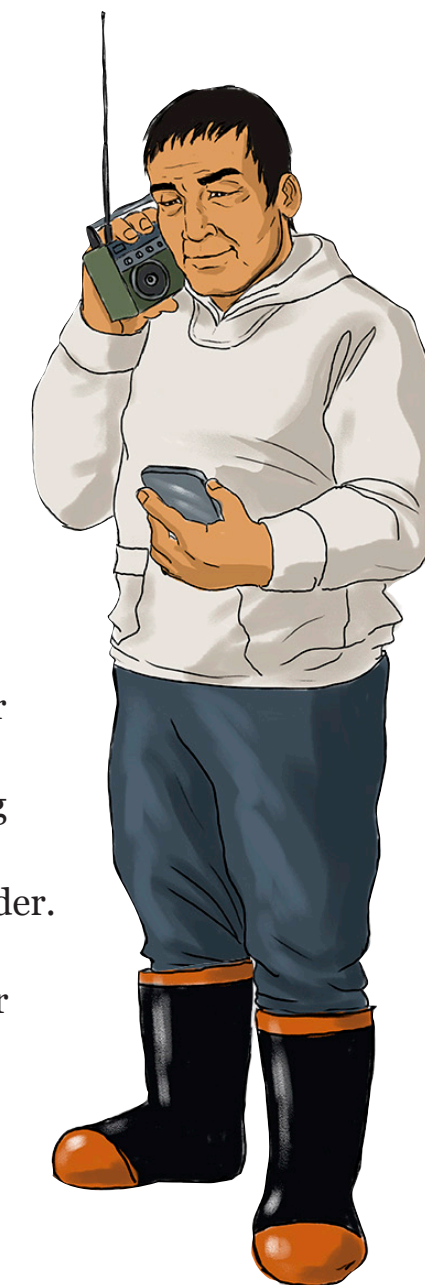
Udenrigsnyhederne er som regel korte, og behandler store globale begivenheder der sjældent har direkte relevans for grønlandsk politik eller den aktuelle samfundsdebat her i landet. Det er nyhedstelegrammer produceret af udenlandske bureauer, som medierne i Grønland har udvalgt, redigeret og oversat til grønlandsk, oftest uden at gøre mere ved dem.

Der er i Grønland stor interesse for de grønlandsk-sprogede nyhedsmedier: Radio, tv og aviser. Mange i Grønland får deres viden om verden uden for landet gennem primært de grønlandske medier, hvis nyheder oftest kommer i form af korte nyhedstelegrammer. Kun en mindre del af udenrigsnyhederne på grønlandsk er selvstændigt bearbejdede historier produceret af grønlandske journalister; nogle af dem bor

i de lande, som nyhederne handler om.

Indholdsmæssigt er disse nyheder anderledes end nyhedstelegrammerne. De har næsten altid en grønlandsk vinkel, fordi de er målrettet det grønlandske publikum. Der er mange historier fra områder som Grønland har en politisk og kulturel samhørighed med, først og fremmest rigsfællesskabet, Arktis og de nordamerikanske Inuitområder.

Det kan for eksempel være nyheder om de grønlandske folketingspolitikeres holdninger til den danske regerings politik eller nyheder om tilflytning til Færøerne. Der har været en historie om en brand

i et supermarked i Iqaluit, og der fortælles om forskning eller geopolitik i Arktis. Der er også historier om grønlandere i udlandet, for eksempel grønlandske filminstruktører der viser film på en filmfestival i Berlin; og der er historier om kendte hjemlige forhold i andre kontekster, f. eks. om isbjørne på afveje eller om hundeslædekørsel i Danmark.

Dette er et mønster man også ser i andre lande; bag udvælgelsen af udenrigsstoffet ligger ofte et nærhedskriterium. Det der har indvirkning på Grønland, eller som minder om os selv, får mere dækning end det der er anderledes eller fjernt. Derfor fylder grønlandere i udlandet meget i de grønlandske udenrigsnyheder, og det samme gælder historier om for eksempel isfjelde eller andre genkendelige forhold.

Nærheden kan også være sproglig og kulturel, hvad der for eksempel gælder inuit i Canada. Og der kan

være tale om politisk nærhed i form af rigsfællesskabet og geografisk nærhed i forhold til arktiske områder. Udenrigsjournalistikken bliver ikke prioriteret højt på de grønlandske nyhedsredaktioner. Langt de fleste journalistiske kræfter bruges på indenrigsnyheder. Det lader til at være en bevidst prioritering.

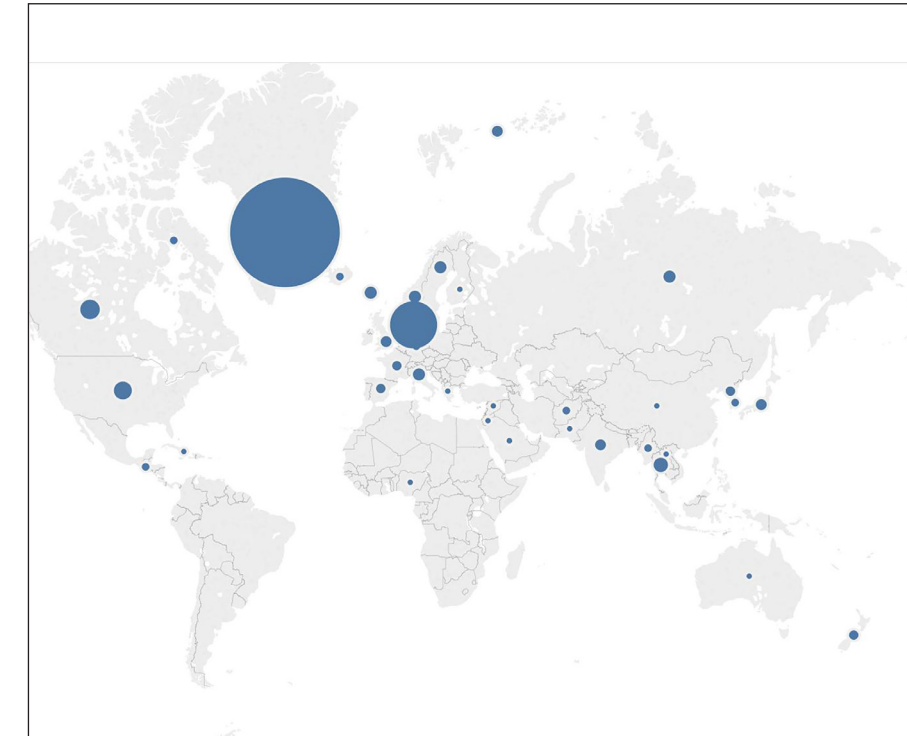
Journalister i Grønland er de eneste i verden der beskæftiger sig indgående med grønlandske indenrigsforhold, hvorimod der er tusindvis af journalister verden over der er til stede i verdens brændpunkter, og som dækker globale begivenheder bedre end de få grønlandske journalister nogensinde kan få ressourcer til at gøre.

Forskningsprojektet *Tusags-siuutit 2018* har lavet en kortlægning af de grønlandske medier, medieforbruget i Grønland samt en analyse af indholdet i de grønlandske nyheder.

Projektet er støttet af Grønlands Forskningsråd, Selvstyret og Ilisimatusarfik.

Læs mere her:

<https://da.uni.gl/forskning/kortlaegning-af-de-gronlandske-medier.aspx>

Kortet viser hvilke lande de grønlandske nyheder handler om. Jo større prik, jo flere nyheder fra dette sted. Data er fra Tusags-siuutit 2018.

Der er altså gode grunde til at de grønlandske nyhedsredaktioner prioriterer som de gør. Men det betyder at den del af befolkningen der holder sig til de grønlandske medier, for eksempel fordi de kun taler grønlandsk, kun kan få et overfladisk indblik i international politik og globale begivenheder, fordi størstedelen af udlandsstoffet stammer fra ubearbejdede nyhedstelegrammer.

Lars Demant-Poort,
adjunkt, Institut for Læring,
lap@uni.gl

Særligt meningsfulde naturvidenskabelige undervisningsaktiviteter

Lars Demant-Poort

Det er den 20. juli 2018. 20 gymnasieelever fra Grønland, Danmark og USA siger farvel til hinanden efter at have tilbragt 23 dage sammen om naturvidenskabelige forskningsprojekter i området omkring Kangerlussuaq. Eleverne har været igennem en udvikling der helt grundlæggende handler om, hvordan naturvidenskab bliver til; hvordan naturvidenskab bliver til en måde at erkende verden på.

Joint Science Education Project (JSEP, ”Fælles Naturvidenskabeligt Uddannelsessprojekt”) er et samarbejde mellem Grønland, Danmark og USA, som blev etableret i 2004. Der er tale om en naturvidenskabelig sommerskole i Kangerlussuaq der hver sommer de sidste ti år har bragt gymnasieelever sammen fra Grønland, Danmark og USA – tyve elever i alt. Ti elever fra de fire gymnasier i Grønland, fem elever fra et udvalgt gymnasium i Danmark og fem *high school*-elever fra USA. I tre uger bor de sammen med fem mentorer fra de tre lande. De daglige rutiner og

pligter er med til at skabe sammenhold, og giver grobund for sommerskolens egentlige formål: En naturvidenskabelig dannelsesrejse.

For at hjælpe eleverne på rejsen, er der ud over de fem mentorer tilknyttet et stærkt forskerhold fra Dartmouth College (USA), forskningsstationen SUMMIT på toppen af den Grønlandske indlandsis og et logistisk støtteam i Kangerlussuaq, bl.a. Kangerlussuaq International Science Support (KISS), som understøtter al forskning der udgår fra Kangerlussuaq.

Gennemgående giver elever, der har deltaget i JSEP, udtryk for, at de uger i juli, hvor de er sammen med elever fra andre lande omkring naturvidenskab, har haft afgørende betydning for, hvordan de forstår andre kulturer, og for hvordan de opfatter naturvidenskab og klimaændringernes påvirkning af helt afgørende processer i naturen.

For de grønlandske deltagere ligger der i JSEP yderligere den sproglige udfordring, at det fælles sprog undervejs i processen er engelsk – det er også her, at eleverne fra Grønland oplever den største personlige udvikling.

Eleverne bliver allerede på sommerskolens første dage kastet ud i en af naturvidenskabens vigtigste discipliner – nysgerrigheden og det at undre sig; jagten på de gode forskningsspørgsmål. Hvorfor er der for eksempel mange myg ved én sø, men næsten ingen

myg ved en anden sø? Hvilken sammenhæng er der mellem en specifik jordbund og den type af planter, der vokser på jordbunden? Hvilken sammenhæng er der mellem jordbundens CO₂ flux (respiration) og alderen på jordbunden?

Elevernes arbejde med at få stillet de helt rigtige forskningsspørgsmål viser sig at være afgørende for deres arbejde, og i interview i slutningen af de tre uger vender en stor del af eleverne tilbage til netop de første dage, hvor der var et stærkt fokus på at få stillet disse spørgsmål.

Elevernes forskningsspørgsmål danner også baggrund for det projekt de i grupper a fire eller fem får ti dage til at arbejde med. Eleverne bliver med andre ord aktive deltagere i et projekt, der bunder i deres egen undren. I de ti intensive dage kører eleverne hver morgen enten ud i felten for at ind-

samle data (for eksempel myg, edderkopper, sten, jordprøver, is eller vandprøver), de arbejder med analyse af data, eller de har intensive diskussioner om hvorvidt der nu er indsamlet data nok. Elevernes evne til analyse og refleksion udvikles.

Hvor eleverne i begyndelsen af projektdagene er en smule usikre på hvordan de skal få hoved og hale på et varieret datasæt, går eleverne nu små fjorten dage efter ankomst ind i reflekterede diskussioner om sammenhænge og processer. Tilsyneladende er der sket noget afgørende i, hvordan eleverne forstår de fænomener de ser i naturen.

De mange lange dage med feltarbejde og analyse af data afsluttes med en workshop i lufthavnen i Kangerlussuaq, hvor tilrejsende passagerer bliver inddraget i de samme overvejelser over fænomener som eleverne og bliver præsenteret for de metoder og resultater, eleverne har anvendt.

I JSEP-projektets sidste uge besøger eleverne enten forskningsstationen EastGrip eller SUMMIT Station på Grønlands Indlandsis for at få et første-

håndindtryk af en del af den klimaforskning, der er funderet i Grønland.

Jeg har siden sommeren 2018 haft JSEP som forskningsprojekt, hvor målet er at identificere meningsfulde undervisningsaktiviteter, blandt andet i samspillet mellem undervisere, forskere og elever.

Jeg undersøger også hvordan det multikulturelle setup påvirker elevernes deltagelse og udbytte af projektet, og jeg prøver at finde ud af hvordan programmet påvirker gymnasieelevernes videre uddannelsesforløb, samt hvordan programmets grundlæggende ideer kan videreføres i andre institutionelle sammenhænge.

"Det har været de bedste tre uger i mit liv"

(GU-elev fra Grønland).

"Jeg har her lært ting jeg aldrig har lært på GU, selvom vi har haft faget"

(GU-elev fra Grønland).

"Det har været den mest lærerige periode i mit liv"

(gymnasieelev fra Danmark).

Anders Øgaard, adjunkt,
Institut for Læring,
andgaard@uni.gl

Fjernundervisning i en østgrønlandsk bygdeskole

Anders Øgaard

I efteråret 2017 havde seks bygdeskoleelever på Østkysten en matematiklærer, som befandt sig i Tasiilaq. Eleverne deltog i et forskningsprojekt på Institut for Læring om muligheder for fjernundervisning i matematik i skolen. Vi blev klogere på hvordan fjernundervisning i matematik kan planlægges, og vi fik indsigt i, hvor skrøbelig fjernundervisning kan være under de nuværende betingelser for bygdeskoler.

Fjernundervisningen i projektet kunne ikke gennemføres på en måde, så lærere og elever oplevede fjernundervisning som en stabil og fast del af bygdeskolens undervisning. For lærerne forblev det et forsøg, som ikke kom videre end til intentioner og opsætning. For eleverne blev det kun til sporadiske aktiviteter med iPads i matematik.

Hvor matematikundervisning tidligere fokuserede på viden og korrekte resultater, tager ny matematik-

undervisning udgangspunkt i elevernes læring, hvor elevernes kreativitet og selvstændige tænkning er omdrejningspunktet.

Fjernundervisningen i forskningsprojektet skulle bygge på dette nye perspektiv, og altså arbejde med at anerkende, inddrage og ansvarliggøre eleverne i bygden.

Karakterniveauet ved afgangsprøverne i matematik viser nemlig et alarmerende og akut behov for en anden og langt bedre matematikundervisning i skolen i Grønland.

Internettet i den østgrønlandske bygd var ikke godt nok til, at læreren kunne tale direkte med eleverne over nettet. Undervisningen blev derfor baseret på udveksling af mails og opgaver. Disse opgaver blev udviklet i samarbejde med en konsulent og bygdeelevernes sædvanlige matematiklærer.

Selve fjernundervisningsforløbet blev indledt med at eleverne prøvede at anvende iPads til at løse nogle få matematikopgaver, som blev præsenteret af fjernundervisningslæreren i et lille filmklip.

Derefter blev besvarelserne sendt over internettet tilbage til fjernundervisningslæreren. De undervisningsaktiviteter der skulle følge efter blev imidlertid kun delvist gennemført. Lærer og elever skulle udveksle opgaver og opgaveløsninger over nettet, men kommu-

nikationen blev for tung og træg, undervisningen gik i stå, og forsøget måtte til sidst opgives. Eleverne var interesserede og engagerede. De løste nogle få mindre matematikopgaver, som fjernundervisningslæreren sendte dem. De accepterede at hun fungerede som lærer for dem, og de viste, at de kunne anvende iPads til at gå ind i fjernundervisningssituationen. Vanskelighederne lå altså ikke hos eleverne, hvilket er et positivt fund.

Årsagerne til at fjernundervisningen ikke lykkedes var primært, at der var alt for dårligt internet i bygden. Men der var også andre udfordringer. Roller, ansvar og forventninger hos de involverede lærere gjorde det vanskeligt at fastholde undervisningen som fjernundervisning. I et tilfælde, hvor eleverne løste en opgave, som fjernundervisningslæreren havde

sendt over nettet, gik den tilstedeværende lærer ind og sørgede for, at aktiviteterne blev gennemført. Der var således en uklarhed omkring ansvarsfordeling og omkring hvilke roller der knytter sig til fjernundervisningssituationen. Den lokale lærer kom i dette tilfælde til at afbryde fjernundervisningen ved at reducere fjernundervisningslæreren undervisning til opgaver, som læreren i bygden tog og gennemførte med eleverne.

I udgangspunktet var der et professionelt og solidt engagement hos fjernundervisningslæreren. Men hun oplevede hurtigt at have for lidt kontakt med eleverne. Hun savnede svar og reaktioner fra elever og generelt fra bygdeskolen. Det bremsede engagementet hos en ellers motiveret og kompetent lærer.

Den samlede oplevelse hos fjernundervisningslæreren blev, at hun også skulle tage et andet ansvar for afviklingen end hun havde forventet – et ansvar som

hun ikke fandt rimeligt. Hun følte at hun stod alene med udfordringer omkring internet og logistik, og med at få de pædagogiske tanker realiseret hos eleverne i bygden.

Projektet har vist hvor begrænsede mulighederne for fjernundervisning på østkysten af Grønland er, og hvor skrøbelig undervisning, som er afhængig af digitale teknologier, kan være. Projektet har også vist, hvordan fjernundervisning i skolen omfatter udvikling af nye lærerroller hos lærerne.

På trods af at fjernundervisningen ikke blev udfoldet i det omfang det var forventet, har forsøget givet relevante erfaringer og viden til at komme videre med arbejdet med fjernundervisning i skolen i Grønland og med fjernundervisning i folkeskolen generelt.

Af rapportering fra forskningsprojektet findes her:
<https://da.uni.gl/media/4015417/fjernundervisning-i-matematik-i-oestgroenland.pdf>

Louise Pindstrup Andersen,
ph.d.-studerende, Institut
for Læring, loand@uni.gl

Lars Demant-Poort,
adjunkt, Institut for Læring,
lap@uni.gl

Man bliver glad af at lære

En undersøgelse af elevers undervisningsoplevelser i den grønlandske folkeskole

Lars Demant-Poort og Louise Pindstrup Andersen

Hvordan oplever eleverne i den grønlandske folkeskole deres undervisning? Det spørgsmål var temaet for en spørgeskemaundersøgelse, som i foråret 2018 blev gennemført blandt landets skoleelever. 411 elever fordelt på ni bygdeskoler og otte byskoler på trin to og trin tre besvarede et spørgeskema, hvor de blandt andet blev bedt om at beskrive konkrete undervisningsoplevelser i fagene grønlandsk, dansk, matematik og naturfagene (biologi, naturgeografi og fysik-kemi).

Eleverne gav overordnet udtryk for at de oplever en undervisning, der kan karakteriseres som traditionel og bog-baseret. Både på trin to og trin tre og på tværs af fag beskriver de deres undervisning som en aktivitet, hvor de primært læser, skriver, laver opgaver og lytter til læreren.

Vi kan også se at eleverne beskriver deres oplevelse af skolen i forhold til tre problemfelter: Læring, aktiv undervisning og det sociale. Det er vigtigt for eleverne

at de lærer noget i skolen, men nogle oplever at det ikke altid sker. Det har også betydning for eleverne at de laver noget, og at de dermed er aktive i undervisningen. Hvad det sociale angår er der flere af eleverne der fortæller om problemer med drilleri og mobning.

De foreløbige resultater tyder altså på at eleverne er reflekterede og bevidste om at skolen er et sted hvor man skal lære, og at de også gerne vil lære noget. Men det er ikke altid eleverne oplever dette i deres daglige undervisning.

Den amerikanske filosof og pædagog John Dewey (1859-1952) har påvist at man lærer i situationer hvor man handler, eksperimenterer, gør og tænker, reflekterer, overvejer og diskuterer det, der sker. Det er når der er mulighed for at eksperimentere og tænke over det man gør, at der dannes erfaringer og viden, som kan afstedkomme nye eksperimenter og dermed ny

viden. Denne forståelse af læring står i modsætning til passiv læring, hvor man så at sige får ”fyldt viden på” ved blot passivt at modtage information.

I forlængelse af Dewey argumenterer den amerikanske psykolog David Ausubel (1918-2008) for, hvor vigtigt det er at læring opleves som meningsfuld. Det sker når der er en tydelig sammenhæng mellem læringsindhold, proces og den kontekst, som læringen sker i. Undervisning ved hjælp af passive aktiviteter, som for eksempel at læse en bog og løse opgaver, hvis formål ikke står klart for eleverne ud over at de skal bestå deres eksamen, beskriver Ausubel som *receptiv* læring.

Målet bliver udelukkende en genkaldelse, men ikke at læringen skal få reel betydning for eleven og være meningsfuld. En bogbaseret, traditionel måde at undervise på opleves ofte ikke aktiverende, involverende og meningsfuld.

I Grønland arbejdes der i skrivende stund på en ny skolereform der skal imødekomme en lang række udfordringer, som den nuværende folkeskole møder. En evalueringsrapport fra 2015 peger blandt andet på at mange elever har et lavt fagligt niveau; der er for mange unge der ikke er klar til at tage en uddannelse når de forlader folkeskolen, og der er pædagogiske udfordringer i den daglige undervisning.

Børnenes erfaringer fra grundskolen har afgørende betydning for hvordan de klarer sig i uddannelsessystemet som unge mennesker. Vi skal vide hvordan børn lærer, men vi bør også interessere os for hvad børn tænker om det de lærer, fordi det har indflydelse på deres forhold til læring. Sidst men ikke mindst ved vi, at uddannelse og undervisning

i Arktis står over for særlige udfordringer når det formelle, vestlige uddannelsessystem møder de arktiske, lokale forhold. Den aktuelle situation i den grønlandske folkeskole og forskningen peger altså på, at vi må tage elevernes oplevelse af undervisningen alvorligt.

Vanskelighederne her består i at vi ikke ved nok om hvordan eleverne oplever deres undervisning, og hvilke grundskoleerfaringer de gør sig. Det vil vores undersøgelse bidrage til at råde bod på.

"Man bliver glad af at lære noget"

(skoleelev, trin 2)

"Vi lærer ik' så meget"

(skoleelev, trin 2)

"Vi burde lære noget mere"

(skoleelev, trin 2)

"Laver mest bøger med tilhørende opgaver"

(skoleelev, trin 3)

"Jeg har altid godt kunne lide at gå i skole og lære noget nyt"

(skoleelev, trin 2)

”Jeg finder emnerne kedelige. Fordi størstedelen af tiden, så finder vi bare information og fremlægger det senere. Simpel opgave. Ingen indlæring”

(skoleelev, trin 3)

”Når nogen driller er det knapt så sjovt; det er sjovt når vi er optaget af vores arbejde”

(skoleelev, trin 3)

”Jeg kan lide når jeg er sammen med andre elever; jeg kan ikke lide når jeg bliver drillet”

(skoleelev, trin 2)

”Når jeg laver noget der kræver tænkning, bliver jeg opslugt, og det er det sjoveste”

(skoleelev, trin 3)

Undersøgelsen er finansieret af Departementet for Uddannelse, Kultur og Kirke og Danske Statsmidler til Arktisk Forskning

Litteratur
Ausubel, D. (1968):
Educational Psychology: A cognitive view. New York.
Holt, Rinehart and Winston
Brochmann, H. (2015): Grønlands Folkeskole.
Danmarks Evaluerings Institut.
Dewey, J. (1916): Democracy and Education (1 st. Ed).
Simon and Brown.
Kampmann, J. (2014): Young children as learners.
I: The Sage handbook of Child Research. Melton et al. (red). London

Kamilla Nørtoft,
postdoc, Københavns
Universitet – Saxo-
Instituttet og Arkitekt-
skolen i København. kamil-
la.nortoft@
hum.ku.dk

Lise Hounsgaard,
professor, Institut for
Sygepleje & Sundheds-
videnskab og Syddansk
Universitet – Klinisk
Institut. lhounsgaard@
health.sdu.dk

Tenna Jensen,
lektor, Københavns Uni-
versitet – Saxo-
Instituttet.
tennaje@hum.ku.dk

Udearealer ved ældreboliger i Sisimiut – et projekt i Arktisk Aldring

Kamilla Nørtoft, Lise Hounsgaard og Tenna Jensen

”Arktisk Aldring” er et samarbejde mellem Ilisimatusarfik, en række uddannelses- og forskningsinstitutioner i Grønland og Danmark samt de grønlandske kommuner. Vi indsamler viden om levevilkår, sundhed og livskvalitet for ældre i Grønland, og deler denne viden i ældreplejen i uddannelsessammenhænge, i forskningssammenhænge og med den brede befolkning i Grønland.

Både de ældre selv, plejepersonalet og de administrativt ansatte i kommunerne udpeger adgangen til naturen som en af de ting der er afgørende for et godt ældreliv. Rigtig mange ældre kan som tidligere i livet stadig gå ture i fjeldet, gå på jagt og sejle ud på fangst og fiskeri. Der er dog også en del, som ikke har de muligheder.

I Sisimiut ligger nogle af de kommunale ældreboliger lige ved siden af et attraktivt rekreativt område med udsigt til både fjeld og hav. Der er muligheder for gå-

ture, bærplukning og om vinteren også skiløb. Mange af beboerne må dog nøjes med at se ud på naturen, fordi de ikke længere selv kan bevæge sig derud.

Møder mellem hjemmehjælpere og den kommunale udviklingskonsulent i Qeqqata Kommunia og forskere fra Arktisk Aldring viste, at alle parter gerne ville prøve at afhjælpe problemet. Med økonomisk støtte fra kommunen gennemførte vi derfor en række workshops i juni 2018, hvor beboere i ældreboligerne blev inviteret til at bidrage med input og erfaringer til en mulig løsning på problemet. I disse workshops deltog også forskere fra Arktisk Aldring og Arkitektskolen i København, repræsentanter fra hjemmehjælpen, kommunens udviklingskonsulent og en udviklingsingeniør fra kommunens miljø- og teknikforvaltning.

Til den første workshop skulle beboerne udpege de bedste og dårligste steder i byen, og begrunde deres synspunkter. På den måde fandt vi ud af hvad der er

Qeqqata Kommunia
www.qeqqata.gl

Workshoppit uannga ingerlanneqassapput:
Qeqqata Kommunia, Arktisk Aldring (AgeArc) og
Arkitektskolen København

WORKSHOP 13. juni 2018

Niviarsiani silami misigisassanik
assigiinngitsunik suliaqarnikuu-
vugut.

Tullissaani juunip 15-iani nal. 10
ataatsimoortarfimmut kikkulluun-
niit tikilluaqusaapput.

Qeqqata Kommunia - Makkorsip Aqq. 2 - 3911 Sisimiut - Tlf: (+299) 70 21 00 - Fax: (+299) 70 21 77 - E-mail: qeqqata@qeqqata.gl - www.qeqqata.gl

vigtigt for dem, så vi i processen kunne bygge videre på denne viden

I den næste workshop undersøgte vi hvad et udeområde skal kunne for at opfylde de ældres behov, og for at være tilgængeligt for forskellige grupper af brugere.

Ved den tredje workshop blev deltagerne inviteret udenfor, så de sammen kunne se på landskabet, og pege på fordele og ulemper ved at lægge en adgangsgivende sti forskellige steder.

Inden den fjerde workshop blev der udarbejdet forslag til to forskellige adgangsgivende træstier med større opholdsplateauer.

Til workshoppen besluttede deltagerne hvilket forslag der skulle arbejdes videre med i projektet. Med yderligere økonomisk støtte fra kommunen er arbejdet med konstruktion af træstien gået i gang, og den vil være klar til brug næste år.

Forskere fra Arktisk Aldring vil lave en opfølgende undersøgelse af projektet, når udearealet har været i brug i sommeren 2019.

Projektet bygger på et ligeværdigt partnerskab mellem forskere og kommunale medarbejdere fra forskellige afdelinger i kommunen. Ved at gå sammen og bidrage med vores vidt forskellige erfaringer og ekspertiseområder, har det været muligt at starte en borgerinddragende proces, hvor vi alle bliver klogere samtidig med at resultatet forhåbentlig kan være med til lokalt at afhjælpe et helt konkret problem for mange ældre.

Qeqqata Kommunia
www.qeqqata.gl

Workshoppit uannga Ingerlanneqasaapput:
Qeqqata Kommunia, Arktisk Aldring (AgeArc) og
Arkitektskolen København

WORKSHOP 15/06 2018

Niviarsiani silamut isumassarsianik atorneqarsinnaasunillu tigussaasunik suliaqarnikuuvugut.

Tullissaani juunip 20-iani nal. 9.30 ataatsimoortarfimmuk kikkulluunniit tikilluaqusaapput.

Qeqqata Kommunia · Makkorsip Aqq. 2 · 3911 Sisimiut · Tlf: (+299) 70 21 00 · Fax: (+299) 70 21 77 · E-mail: qeqqata@qeqqata.gl · www.qeqqata.gl

På baggrund af projektet vil vi i Arktisk Aldring udarbejde generelle retningslinjer for hvordan man kan arbejde med borgerinddragelse i kommunale projek-

ter. Princippet om samskabelse er gennemgående i flere af Arktisk Aldrings udviklingsprojekter, som alle

tager udgangspunkt i forskningsbaseret viden og konkrete behov i de enkelte kommuner. Når vi sam-

arbejder på tværs af forskning og praksis, er der en større chance for, at de produkter og løsninger vi udvikler i sidste ende har relevans og effekt for projektets vigtigste målgruppe, nemlig ældre i Grønland.

Det tværfaglige forsknings- og udviklingsprojekt Arktisk Aldring. Livsvilkår, livskvalitet og sundheds-fremme blandt ældre i Grønland (www.arktiskaldring.ku.dk) (projektnummer 14195) har modtaget en bevilling på 5,6 millioner kroner fra VELUX-FONDEN's tværgående pulje til

samarbejde mellem forskning og praksis.

Projektet løber fra januar 2017 indtil udgangen af 2020, og støttes også af fonden Ensomme Gamles Værn.

Workshopplakaterne er lavet af Sidse Carroll, Arkitektskolen i København (KADK) Byggeriet er fotograferet af Kristina Poulsen, Qeqqata Kommunia

Ruth Montgomery-Andersen, DrPH, tilknyttet Afdeling for Kultur- og Samfundshistorie og Greenland Institute for Circumpolar Health Research (GIHR).
rumo@uni.gl

Skikke som kan støtte de fødende i Grønland

Ruth Montgomery-Andersen

Svangerskabsomsorgen på grønlandske sygehuse og sundhedscentre er af høj standard. Alligevel er spædbørnsdødeligheden i Grønland forholdsvis høj og ligger på niveau med lande som Filippinerne.

Det problem forsøger de grønlandske sundhedsmyndigheder at løse ved at flytte mange af de gravide kvinder til Nuuk, når de skal føde. Det gælder kvinder der bor i mindre byer uden jordemoderbetjening, og det gælder i det hele taget, hvis man vurderer at der er risiko for en problematisk fødsel.

I løbet af de sidste ti år er antallet af fødesteder i Grønland halveret og et antal jordemoderstillinger nedlagt.

I 2008 var der jordemoderstillinger tolv steder i Grønland, og kvinderne havde mulighed for at føde i deres lokalsamfund – hvis der var en jordemoder, og hvis de var normale, sunde gravide.

I 2018 er der kun seks fødesteder tilbage med jordemoderstillinger. Kvinder i yderdistrikterne har mulighed for at blive undersøgt hos lægen, men får kun sporadiske jordemoderbesøg. Først når de ankommer til deres respektive fødesteder, bliver de tilset af en jordemoder regelmæssigt.

At mange gravide kvinder må forlade deres lokalsamfund og bo alene i andre byer i en længere periode, er med til at øge uligheden mellem børnefamilierne.

De ressourcestærke familier med et stort socialt netværk har gode muligheder for selv at bestemme, hvad der skal ske i forbindelse med den kommende fødsel og tiden derefter, hvorimod de resourcesvage familier har færre muligheder for at tage ansvar for egen sundhed.

Familiebegrebet i Grønland favner bredt. Det omfatter ikke kun blodsbeslægtede, men inkluderer også

adopterede, navnefæller, venner og kolleger. For mange er en oplevelse af tryghed i forbindelse med

en fødsel knyttet direkte til familie og lokalsamfund. Familien opfattes som sikkerhed, og manglende mulighed for at få støtte fra familien og netværket opfattes som usikkerhed.

Grønlandske folkesundhedsprogrammer og grønlandsk fødselspolitik fokuserer typisk på det, der har med kroppen at gøre, og tager sjældent højde for de mentale, sociale og åndelige dimensioner.

Denne opsplittede måde at opfatte og gennemføre sundhed på, understøtter ikke kulturen i Grønland.

Tendensen og politikken i Grønland er gået i den modsatte retning af hvordan man gør andre steder i verden. I Nunavut har man i en lov fra 2017 sikret, at alle kvinder, som føder uden for deres lokalsamfund, er berettigede til at have en ledsager med til fødslen.

I Alaska betaler Alaska Native Health Consortium for

en ledsager til de kvinder, som sendes sydpå fra deres lokalsamfund for at føde i Anchorage eller Juno.

Det grønlandske sundhedsvæsen er modelleret efter det nordiske system i alle henseender, og tager ikke

I 2016 blev der født 819 børn i Grønland, hvoraf 491 blev født på Landshospitalet Dronning Ingrid's Hospital i Nuuk (DIH) – af dem blev 267 født af mødre på Kysten.

Det svarer til, at 45% af alle nyfødte fra Kysten blev født i Nuuk.

højde for god praksis og videnskabelige resultater fra andre områder i Arktis eller landdistrikterne i Australien, og man har ikke i tilstrækkelig grad undersøgt, hvad børnefamilierne og deres lokalsamfund selv synes der er brug for, før man har fastlagt sin sundhedspolitik.

Et projekt, som arbejder med denne problemstilling er MANU-projektet. MANU står for Meeraq Angajoqqaat Nuannaarneq ("Barn Forældre Glæde") og er et forældreforberedelsesprogram, hvor de kommende forældre opfordres til at reflektere over deres egen barndom og tale sammen om, hvilke rammer de vil skabe for deres barn.

MANU startede i 2017 og tager udgangspunkt i helt grundlæggende elementer i de grønlandske kerneværdier. Der tilbydes undervisning til alle kommende forældre, fra kvinden opdager, hun er gravid, til barnet bliver 9 måneder. Et af formålene med

MANU er at bidrage til at fremme børns trivsel og forebygge omsorgssvigt. Man kan sige at der findes et kulturelt rum for fødsler i Grønland, hvor familiernes evne til at styrke de sociale bånd er med til at fremme deres egen sundhed. Lokalsamfundene er ikke nødvendigvis tilfredse med den officielle politik, men de støtter mødrene og familierne.

Bedstemødre, tanter og søstre tager fortsat ansvaret for at være til stede for deres slægtninge, når den gravide må forlade sine nærmeste for at rejse til et fødested langt væk.

Ved at familierne og samfundet støtter disse traditioner, styrkes familien.

Litteratur

- God Barndom. MANU: Meeraq Angajoqqaat Nuannaarneq – Forældreforberedelse. Grønlands Selvstyre, 2016.
- Trondheim, G. Slægtskab og køn i grønlandske bysamfund – følelser af forbundethed. Upubliceret ph.d.-afhandling. Nuuk: Ilisimatusarfik, 2011.
- Montgomery-Andersen, R. Faces of Childbirth. The Culture of Birth and the Health of the Greenlandic Perinatal Family. Göteborg: Nordic School of Public Health, 2013.
- <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:787231/FULLTEXT01.pdf>
- “Ottawa to pay for travel companion for Indigenous women giving birth away from reserve”. The Canadian Press, 9. april 2017
- <https://www.cbc.ca/news/politics/indigenous-women-pregnancy-reserve-escort-policy-change-1.4063082>
- “Nye visitationsregler fører til færre fødesteder i Grønland”. Tidsskrift for Jordemødre, 2018.5 <http://www.jordemoderforeningen.dk/tidsskrift-for-jordemoedre/singlevisning/artikel/nye-visitationsregler-foerer-til-faerre-foedesteder-i-groenland/>

Tine Aagaard,
seniorforsker, Institut for
Sygepleje & Sundheds-
videnskab, og ekstern lektor,
Roskilde Universitet.
tiaa@uni.gl

Perspektiver på livet som gammel i Nuuk

Tine Aagaard

I 2017 blev der gennemført et forskningsprojekt i samarbejde mellem ældreplejen i Kommuneqarfik Sermersooq og Institut for Sygepleje og Sundhedsvidenskab på Ilisimatusarfik. Formålet med projektet var at undersøge hvordan ældre Nuuk-borgere ser på mulighederne for at leve et meningsfuldt liv som gammel, og de muligheder ældreplejen stiller til rådighed.

Udgangspunktet for undersøgelsen var et rehabiliteringsinitiativ i hjemmeplejen, kaldet ”Træning før Pleje”.

Træning før Pleje er en praktisk udmøntning af det man kalder ”hverdagsrehabilitering”. Her vurderer ergo- og fysioterapeuter i samarbejde med borgerne deres behov for træning i forhold til at kunne klare almindelige daglige aktiviteter som at vaske sig og klæde sig på, lave mad og gøre rent og komme ud af hjemmet. Selve træningen forestås i det daglige af hjemmehjælperne under vejledning af terapeuterne, når de er på besøg i hjemmet.

Der bliver flere og flere ældre i befolkningen. Knappe ressourcer i sundhedsvæsenet og ældreplejen kræver sundere og mere aktive ældre borgere. Formålet med projektet Træning før Pleje er at hjælpe borgerne til

at blive mere uafhængige af hjælp. Det er en pointe i hverdagsrehabilitering, at borgerne skal være med til at sætte målene for træningen i forhold til hvad de gerne vil bruge deres forbedrede funktionsniveau til, og hvad der giver mening for dem selv.

Som led i forskningsprojektet blev seks ældre borgere interviewet om deres liv og hverdag, og ni medarbejdere i ældreplejen blev interviewet om deres arbejde. Desuden udførte vi observationer i forvaltningen, ved ældrearrangementer og i dagcenter, og politiske strategier på ældreområdet blev analyseret. Materialet er begrænset, men resultaterne peger alligevel på nogle tendenser.

Forskningsprojektet viser at hjemmeplejens velfærdsydelser, både pleje/omsorg og rehabilitering, er defineret som ”tekniske” ydelser som for eksempel medicindosering, vask og påklædning og praktisk træning i at kunne lave kaffe eller snøre sine snørebånd. Hjælpen retter sig mod fysiske funktioner.

De mål for træningen som borgerne inviteres til at være med til at sætte, handler om sådanne tekniske fremskridt.

Projektets indsigt i gamle menneskers liv og hverdag har sat fokus på, at gamle er lige så forskellige som alle andre mennesker. De har forskellige forudsætninger og betingelser for at håndtere livet som gammel, og de har forskellige værdier og interesser og derfor også forskellige behov for støtte.

Men forskningen har også peget på nogle fælles træk: For det første, at gamle mennesker kæmper hårdt for at få deres liv og hverdag til at hænge sammen. De sidder ikke passivt og venter på, at hjælpen skal komme til dem.

For det andet, at gamle mennesker er stolte af hvad de har udrettet i deres liv, og at de har ressourcer og erfaringer, som de gerne vil give videre.

For det tredje: Gamle mennesker er ikke begejstrede for at have behov for hjælp og træning, men efterspørger det for at kunne blive ved med at gøre de ting de sætter pris på. Men mange oplever at ældreplejens snævre fokus på fysiske funktioner udstiller deres svagheder, og det kan vække modstand, virke demotiverende og passiviserende.

På den måde er der en risiko for at hverdagsrehabilitering ikke får den tilsigtede effekt.

De fællesskaber der arrangeres for gamle mennesker i ældreplejen, og som kan betragtes som led i rehabilitering, for eksempel aktivitetscentre, er tilrettelagt ud fra et syn på ældre som mindre værdifulde for samfundet og som fremtidsløse. Flertallet af de interviewede i projektet giver udtryk for, at de føler sig ekskluderede fra samfundet og behandlet som unormale. De aktiviteter de tilbydes opleves ofte som meningsløs beskæftigelse.

Projektet peger på at gamle mennesker ønsker at blive behandlet som normale deltagere i lokalsamfundet. De ønsker at bidrage til lokale fællesskaber med deres ressourcer og erfaringer, og dermed give deres liv indhold og mening.

Eksempler der blev trukket frem i interviewene var blandt andet at tage børnehavebørn med ud og lære dem om naturen, at bidrage til at løse konflikter mellem unge på skolehjemmet og borgerne i en by, at hjælpe andre gamle og at sprede glæde ved at synge i kor.

Kommuneqarfik Sermersooq skriver om sin ældrepolitik, at den ”har sit afsæt i det medmenneskelige – forstået på den måde, at der lægges stor vægt på det at kunne sætte sig ind i andre menneskers behov og situation”. Dette projekt bidrager med viden om nogle af de gamles behov og situation.

Desuden bidrager det med en kritik af det snævert fysiske fokus i velfærdsydelser til gamle mennesker, og det peger på de udviklingsmuligheder der ligger i at betragte gamle mennesker netop som medmennesker med et helt liv, med viden og ressourcer og med både en historie og nogle fremtidsdrømme – ligesom alle andre mennesker.

- Publikationer om projektet:
Aagaard, Tine and Hounsgaard, Lise. 2018. "Everyday Life with Chronic illness: Developing a Democratic and Culture-Sensitive Healthcare Practice".
In: Braithwaite, Jeremy, Mannion, Russell, Matsuyama, Yukihiro, Shekelle, Paul G., Whittaker, Stuart (eds.): Health Care Systems: Future Predictions for Global Care. Boca Raton: CRC Press, Taylor and Francis.
Aagaard, Tine. 2018. "Rehabilitering i hverdagslivet: Borgerperspektiver på livet som gammel i Nuuk". Tikiusaaq, nr. 1. <http://pk.gl/pk-organisering/fagblad-tikiusaaq/>
Aagaard, Tine. 2018. "Begynder om rehabilitering". Tikiusaaq, nr. 2. <https://pk.gl/pk-organisering/fagblad-tikiusaaq/>